

Kulturdepartementet
103 33 Stockholm

Kulturdepartementets remiss angående Riksantikvarieämbetets rapport om Farokonventionen – Europarådets ramkonvention om kulturarvets samhälleliga värde

Sammanfattande synpunkter

Länsstyrelsen Östergötland instämmer i Riksantikvarieämbetes rekommendation att Farokonventionen kan och bör ratificeras. Riksantikvarieämbetets rapport är ambitiöst omfattande och ger en bra analys av konventionens konsekvenser. Konventionen har ett fredsbevarande och konfliktförebyggande motiv med utgångspunkt i den enskildes rätt till tolkningen av kulturarvet och de mänskliga rättigheterna. Länsstyrelsen menar att en ratificering skulle stärka kulturmiljövårdens ställning i Sverige. Konventionen sammanfaller i huvudsak väl med kulturmiljövårdens målarbete i Östergötland.

Länsstyrelsen Östergötland menar dock att ratificeringen måste vara något mer än att bara göra en solidaritetshandling. Ett förslag är att Riksantikvarieämbetet tar fram en vägledning med goda exempel på hur man skulle kunna arbeta inom ramen för konventionen. Gärna med fokus på social hållbarhet och sociala värden, ett ökat medborgardeltagande och tillgängliggörandet samt urval av kulturmiljöer och kulturmiljövård.

Det är emellertid angeläget att i detta sammanhang påpeka att länsstyrelsernas alltmer krympande resurser gör att effekterna av statens regionala insatser för implementering av konventionen kan komma att bli begränsade.

Kulturarvet som en resurs för social och ekonomisk utveckling

Ramkonventionens övergripande syfte är att säkerställa kulturarvets plats i centrum för en ny vision om hållbar utveckling. Kulturarvet är en resurs som kan användas som en positiv faktor i samhällsprocesserna. Enskilda individers uppfattning om kulturarvet ges en ökad betydelse och kulturarvet är en resurs för mänsklig utveckling och mänskliga rättigheter. Det ska ge en ökad livskvalitet och en ökad social sammanhållning. Fler ska inkluderas i processerna för att urskilja och tolka kulturarvet. Härtill kommer att kulturarvet ska ges ökad tillgänglighet.

Det finns dock en risk att detta övertolkas gentemot popularitet och modesvängar, vilket kan ge en effekt drivet mot ett mer samtida och/eller endimensionellt samt ett med tiden allt för föränderligt kulturarv. Det är viktigt att försvara ett kulturarv för alla men som också är hållbart och har en historisk horisont både framåt och bakåt. En fråga som alltid kan ställas är vilket kulturarv ska bevaras, för vem, när och var?

Begreppet "heritage communities" kan komma att bli problematiskt då det finns en risk att små högmälda grupperingar dominerar (kan försöka att ta över) frågor där en tystare majoritet är emot.

Kulturarvet betraktas i konventionen som ett ekonomiskt kapital vilket ska omsättas i arbetet för en ekonomisk hållbar utveckling. Detta skapar en grund för ett ekonomiserande synsätt på kulturarvet och kulturmiljöer. Likväl är de kulturella, sociala, miljömässiga och pedagogiska värdena grunden för att det finns ekonomiska värden. Trots det är det nästan alltid de ekonomiska argumenten som får störst gehör i samhället. Det är därför viktigt att visa såväl kulturarvets ekonomiska värden som att kulturarvet utgör en ekonomisk tillgång samt varför de har dess värden och hur de kan bevaras. Om inte kärnvärdena kan bevaras bevarar man inte heller det ekonomiska värdet. Kulturarvet är därför såväl ett kapital som ska förvaltas och en tillgång som samhället och dess medborgare ska dra större ekonomisk fördel av.

Det finns dock andra värden som är minst lika viktiga när det kommer till kulturarvet, de sociala värdena. Kulturmiljöerna utgör en central del av våra livsmiljöer. Det är ofta basen för vad som får oss att vi väljer var vi vill bosätta oss, bygga familjer och i förlängningen företag. Vi vill bo och verka där vi känner oss hemma och där det finns sociala värden som gör att vi känner trygghet. I bevarandet bevaras också länken bakåt och nyttjandet av miljöerna visar vägen framåt. Just bevarande och underhållet av olika kulturmiljöer skapar arbetstillfällen, kunskapsuppbyggnad och möjligheter för entreprenörskap. Det är också grunden för en stor del av den turismnäring som lockar såväl inhemsk som internationell turism.

I Östergötland arbetar vi sedan länge med kulturmiljön i ett socialt medborgarperspektiv. Det innebär inte alltid att en kulturmiljö som har en bred acceptans hos allmänheten har ett högre värde än en miljö som inte är lika uppskattad. Det är angeläget och Länsstyrelsens mål att öka kunskaperna om kulturmiljöernas värden ur olika perspektiv, inte minst de mindre framträdande miljöerna och deras värden. I rapporten berörs det viktiga förmedlingsarbete som Riksantikvarieämbetet genomför genom olika digitala verktyg och som ger medborgarna tillgång till kulturarvet i överensstämmelse med konventionen.

Vad gäller värderingen av kulturarvets ekonomiska värden har det varit en nedåtgående trend de senaste 15 åren vad gäller statens satsningar, vilket tydliggjorts i t.ex. kulturutskottets betänkande och riksdagsbeslut 2000 – 2004 om museer och SFV:s Kulturfastighetsutredning 2009, där statens ekonomiska ansvar för kulturarvet i princip ska begränsas och helst minska. Ett annat exempel är anslaget 7:2, Bidrag till kulturmiljövård, vilket i realiteten årligen minskar i värde då anslaget inte räknats upp under dessa 15 år. I rapporten görs en djupare analys av arbetet med kulturarv som resurs för ekonomisk hållbarhet 2001 – 2013 och det hade varit relevant att även belysa denna sida av det allmänas hållning och politiska strömningar i den ekonomiska värderingen av kulturarvet i förhållande till andra samhällsintressen. Om staten verkligen anser att kulturmiljön och kulturarvet är en viktig del i den ekonomiska motorn och att det är viktigt att dessa kommer till verklig samhällsnytta måste man också se till att den får bränsle. Man måste ge möjlighet till de som vill satsa och bruka dessa miljöer att kunna göra det på ett konkurrensmässigt men hållbart sätt. När en kulturmiljö är borta är den försvunnen för alltid och med detta inte bara de ekonomiska värdena utan också de sociala.

Riksantikvarieämbetets rekommendation

En ramkonvention lämnar stort utrymme för de enskilda länderna att själva anpassa nivån för implementering. Riksantikvarieämbetet rekommenderar en ratificering för ”den goda sakens skull” och att använda de delar av konventionen som ”kan berika” utan att förändra.

Länsstyrelsen anser att detta synsätt är att förenkla ändamålet av ratificeringen allt för mycket och att antagandet farokonventionen måste göra skillnad. Här finns en möjlighet att arbeta i framkant, det är i handling vi kan vara det goda exemplet. Att bara ratificera det utan att implementera visar snarast att den inte har tillräcklig tyngd. Upprättande av en handlingsplan eller att inarbeta delar av konventionen i de nationella målen bör därför göras omgående efter ratificeringen, i samråd med länsstyrelserna, gärna med fokus på social hållbarhet och sociala värden, ett ökat medborgardeltagande och tillgängliggörandet av kulturmiljöer och kulturmiljövård.

I detta yttrande har antikvarie Magnus Reuterdahl deltagit

Jan Persson
Enhetschef

Jan Eriksson
Länsantikvarie